

A TERMÉSBECSLÉS JELENTŐSÉGE ÉS AZ 1951. ÉVI GABONABECSLÉS TAPASZTALATAI

Módosított ötéves tervünkről szóló törvény legfontosabb szántó-földi növényeink termésátlagainak jelentős emelését írja elő. A Törvény 27. §-a kimondja: „A gépesítés, a fokozott talajerőpótlás, a növénynemesítés, az öntözés és egyéb rendszabályok eredményeképpen el kell érni, hogy a búza kat. holdankénti termésátlaga az állami gazdaságokban az 1949. évi 9,1 mázsról 1954-re 12,5 mázsára, országos átlagban 7,5 mázsról 9,7 mázsára, a kukoricáé az állami gazdaságokban 12,6 mázsról 17 mázsára, országos átlagban 8,5 mázsról 13,5 mázsára, a burgonyáé az állami gazdaságokban 42,5 mázsról 74 mázsára, országos átlagban 38,1 mázsról 59 mázsára, a cukorrépáé az állami gazdaságokban 82 mázsról 150 mázsára, országos átlagban 66,7 mázsról 132 mázsára, a lucernaszénáé pedig az állami gazdaságokban 23 mázsról 29 mázsára, országos átlagban 21,3 mázsról 26,5 mázsára emelkedjék.“

Hogy ezek az átlagos emelkedések milyen jelentősek, arra jellemző a búza termésátlagának alakulása Magyarországon az utolsó 80 évben:

A búza termésátlagai felszabadulás előtt

Év	10 éves átlagok
1870—1879	4,2
1880—1889	6,4
1890—1899	7,1
1900—1909	6,8
1910—1919	6,7
1920—1929	6,5
1930—1939	8,0
1940—1944 (4 év átlaga)	7,8

A kapitalizmus éveiben a termésátlagok emelkedése igen lassú és évtizedeken keresztül egyhelyben topog. A felszabadulás után a lerombolt és kifosztott, inflációtól sújtott országban a termésátlagok a mélypontról szinte egyenes vonalban emelkednek és rövid idő alatt elérik a háború-előtti színvonalat, 1949-ben 7,5, 1950-ben már 8,7 volt a búza termésátlaga. Nagyüzeművé szerveződő mezőgazdaságunknak azt a célt tűztük ki az ötéves terv végére, hogy termésátlagai általánosan túlszárnyalják a Magyarországon valaha is elért legmagasabb átlagokat és kiindulópontot képezzenek a további emelkedésre.

Ahhoz, hogy ilyen eredményeket elérhessünk, nemcsak a gépesítés, a fokozott talajerőpótlás és növénynemesítés előírásait kell betartani és a

Szovjetunió tapasztalatainak bő tárházát átvenni, hanem *egyéb rendszabályokat* is foganatosítanunk kell. A mezőgazdaságban rengeteg rejtett tartalék van és ezeknek felkutatása és feltárása a feszített tervek végrehajtásának és túlteljesítésének egyik előfeltétele. *E rejtett tartalékok feltárásának egyik fegyvere a természetlagoknak helyes becsléssel való megállapítása.*

A termésátlagok megállapítása általában aratás előtt: *becslés útján, vagy cséplés után: mérés útján* történhet. A tervgazdaságban a termésátlagoknak *becslés útján* való megállapítása több okból szükségszerű.

A tervgazdálkodásnak még a termelési szakasz *befejezése* előtt ismernie kell a végleges eredményeket, hogy a munkaerő, gépek, raktárak, közlekedési eszközök, iparcikkek helyes elosztását biztosítani lehessen. Tekintve, hogy a mezőgazdasági termelésben jelentős szerepet játszik a biológiai folyamat és a növénytermesztés végső eredménye nagymértékben függ az időjárástól — a termelés végső eredményei a termelési folyamat alatt csak becsléssel állapíthatók meg.

A termés beérésétől a betakarításig terjedő időszak eredményessége a gabonagazdaságban — ellentétben a növekedés hosszú, általunk még kevéssé befolyásolható termesztési időszakával — elsősorban a munka helyes elvégzésén múlik.

„A legfelelősségteljesebb dolog a betakarítás“ tanít Sztálin elvtárs. „A betakarítás idény munka és nem szeret várni. Ha idejében betakarítottál — nyertél, ha elkéstél a betakarítással — vesztettél“ és tovább: „először kaszálni, azután kérébe kötni, majd kereszttekbe gyűjteni, azután elszállítani a termést a cséplőgépekhez, mindez csupa veszteség.“¹

A betakarítás szakaszában a jó szervezés, jó gépi felkészülés, a gyorsaság a fellépő veszteségeket nagyban csökkenti. Miután ennél a szakasznál a beérett gabonának hanyag, rossz kezelése mellett 20—25%-a is veszendőbe mehet, világos, hogy az osztályellenség ezen a területen is igyekszik kárt okozni. Az ellenség például sok helyen arra buzdította a parasztokat, hogy a megázott, nedves gabonát csépeljék el, mert a munkát gyorsan kell befejezni. A bűnös „munkameggyorsítás“ következtében a kalászban maradt szemek által a cséplési veszteség többszörösére nőtt. Tolna megyében hanyagságból olyan cséplőgéppel csépeltek, melynek dobsterkezetét nem lehetett beállítani és a cséplési veszteség 20—25% volt. Tavaly egyes helyeken a papok Gröszék utasítására amellet prédikáltak, hogy bűn Péter és Pál előtt aratni, miáltal a túlérétt gabona elpergett.

Már ezek a példák is mutatják, hogy ilyen cséplési eredmények nem az elérhető eredményeket mutatják, hanem az ellenség több-kevesebb befolyásának érvényesülése mellett kialakult átlagokat. A cséplési eredmények tehát egyedül nem alkalmasak a terméseredmények megállapítására és így a veszteségek elleni harcra. Ahhoz, hogy a veszteségek ellen felvegyük a harcot, a végleges átlagokat *már az aratás előtt becslés útján kell megállapítani.*

A becslés célja nem annak megállapítása, hogy a betakarítás eredménye mekkora lesz, azaz milyen mennyiség jön ki a cséplőgépből, mert akkor előre le kellene számítani az összes várható veszteségeket, még azokat is, melyek elkerülhetők lettek volna, mint a kései aratás okozta pergést, rosszul beállított cséplőgép okozta veszteségeket, sőt még a lopásokat

¹ Sztálin: A Szovjetunió agrárpolitikájáról, Szikra, Budapest, 1949, 431—432. old.

is, vagy az ellenség mesterkedéseinek eredményeit, melyek mind a cséplési eredményeket csökkentik, hanem annak a termésnek megállapítása, ami gondos munkával elérhető, mert ez a mennyiség megvan, csak be kell takarítani. A becslésnek tehát nem a *cséplési eredmények* előre való megállapítása a célja, mert ilyen módon az összes lazaságokat előre szentesítené és lemondana a veszteségek elleni harcról. Ezért feltétlenül a *lábonálló termés abszolút értékéből* kell kiindulni, melyből le kell számítani azokat a veszteségeket, melyek gondos betakarítás mellett ma elkerülhetetlenek. Az így megállapított átlagoknak mozgósító erejük van és alkalmasak arra, hogy a veszteségek ellen harcoljunk és számadatokkal támasszuk alá a „minden szem gabonáért“ folyó politikai harcot.

A becsült átlag természetesen magasabb sem lehet a reálisan betakarítható termésnél, mert különben elveszti megbízhatóságát és ahelyett, hogy mozgósítana a veszteségek ellen, leszerel.

A Szovjetunióban 1942 óta a termésátlagokat nem a cséplési eredmények, hanem becslés útján állapítják meg. A Szovjetunió nagyüzemű kolhozgazdaságra épített termésbecslési rendszere tudatosan és kitartóan segíti a veszteségek elleni harcot. A mi viszonyaink között a Szovjetunió módszerei még egészükben nem alkalmazhatók, de felismerve a termésbecslés jelentőségét, ebben az évben a termésbecslés megszervezésében egy lépéssel már előbbre jutottunk. Népgazdaságunknak ebben az évben a legfontosabb növényekre már az új termésbecslői szervezet szolgáltatta az adatokat. A milliányi paraszti gazdaság parcelláin végzett termésbecslés rengeteg nehézsége és az ebből származó hiányosságok ellenére a közölt átlagok a kormányzatnak segítséget nyújtottak a veszteségek elleni harc alátámasztására.

Termésbecslési módszereink és szervezetünk további javításával, a Szovjetunió módszereinek szélesebbkörű alkalmazásával az új szervezet a becsült átlagokkal komoly fegyvert ad a kormány kezébe, hogy elősegítse felemelt ötéves tervünk által megszabott termésátlagok elérését, sőt azok túlzárnyalását.

1951. évi gabonabecslés tapasztalatai

Az elmúlt évben a Népgazdasági Tanács a termelésbecslést a legfontosabb növényekre vonatkozóan a Központi Statisztikai Hivatalra bízta. A K. S. H. a feladatot a határozat alapján a járási tanácsok statisztikusainak segítségével hajtotta végre. A szervezet a tanácsok 140 járási és 15 városi statisztikusából, 38 járási és 19 megyei termésbecslőből (kik közvetlenül a K. S. H. alkalmazottai) és a K. S. H. 12 központi termésbecslő instruktorából áll. Miután a szervezet tagjai, mint független ellenőrző szervek, minden termelési érdektől (tervezés, cséplés, begyűjtés) mentesek, befolyásmenteseknek, elfogulatlanoknak mondhatók.

A becslés alapjában a járási statisztikusok (termésbecslők) munkájára épült, azonban tájékoztatásukra a községi tanácsok VB elnökei meghatározott időben a növények állapotáról jelentéseket adtak, melyeket a statisztikusok (termésbecslők) a helyszínen ellenőriztek. A növények megfigyelését már a fejlődés kezdetétől végezték és a fejlődés különböző fordulópontjain — mint a gabonafélék bokrosodása, szárbaszökése, magkötése — a megfigyeléseket rögzítették. Az összehasonlíthatóság, összesíthetőség

és a becslés megkönnyítése érdekében már kezdettől fogva 3 minőségi osztályba sorolták a vetések állapotát úgy, hogy minden terület felelőse (járás, város, megye) megállapította az általa „jó”, „közepesnek” vagy „gyengének” minősített területek százalékos arányát. Miután az egyes növények állapotának minőségi megoszlásait a növények életében végbemenő fordulópontokon rögzítettük, az egymásután következő megoszlások tájékoztatást adtak az esetleg végbemenő változásokról. Ugyanígy megmutatták a táblázatok az egyes megyék közötti különbségeket, illetve lemaradásokat is.

A gabonaneműek első állapotjelentésénél, április végén, a teelést és bokrosodást kellett megfigyelni. Az egyik dunántúli megyében a „jó” viszonylag kis százaléka azt mutatta, hogy a fejlődésben valami rendellenesség van. A járásek és megyék összevetése és a helyszíni ellenőrzés igazolta a számok helyességét, mert a sok csapadék hatására a vetések sárgulni kezdtek és egyrésztük víz alatt állt.

A 2. állapotjelentés némi javulást mutatott, amennyiben a „jó” százaléka emelkedett a „közepes” rovására, bár a „gyenge” is valamivel több lett. A helyszíni ellenőrzés alkalmával megállapították, hogy a vetések egyrésze kiheverte a károkat, míg egy kis résznél a károk tovább nőttek.

A májusvégi jelentésnél a vetések állapota tovább javult. A három jelentés egymással összevetve a következő volt:

	Jó	Közepes	Gyenge	Összesen
	százalék			
1. jelentés	38	48	14	100
2. jelentés	45	40	15	100
3. jelentés	47	37	16	100

A 3. jelentés megkötés után történt úgy, hogy itt már a várható hozamot is jelteni kellett. A számszerű becslésnek két része volt. Először meg kellett állapítani a „jó”, „közepes” és „gyenge” területek arányát, majd az egyes minőségek átlagait kellett megbecsülni. A becsléseket, melyek tapasztalati úton (szubjektív módon) történtek, az átlagnak legjobban megfelelő táblákon a kalászok és a megkötött szemek megszámlálása alapján kellett ellenőrizni. Az így nyert számok csak tájékoztatásul és a szubjektív (tapasztalati) becslés alátámasztására szolgáltak. A végleges becslésnél az eljárás hasonló volt, azzal a különbséggel, hogy itt már az érett szemeket ki is lehetett morzsolni.

Ennél a jelentésnél tehát minőségenként már 2 szám szerepelt: a minőség százalékos megoszlása és a becsült átlag. Pl.:

Jó		Közepes		Gyenge		Összesen	
%	q/kh	%	q/kh	%	q/kh	%	q/kh
60	12.0	30	10.0	10	7.0	100	10.9

A folyamatos megfigyelés megkönnyítette a munkát, mert figyelmeztetett a hibákra, melyeket menetközben ki lehetett javítani.

A járási statisztikusok (termésbecslők) mint elfogulatlan szervek helyszíni ellenőrzésük alapján változtattak a községi VB elnökök adatain, de helyesbítésük nem volt mindig reális. Hogy nem tudtak teljesen jó és hű képet adni, annak egyrészt tapasztalatlanságuk és kis gyakorlatuk az oka, másrészt, hogy túl közel vannak az érdekelttekhez. A járási adatokat a megyei termésbecslők újból helyszínen ellenőrizték és az ő helyesbítéseik már nagy százalékban helyesek voltak, azonban részleteiben itt is szembetűnők a különbségek.

A véglegesen megállapított átlagokat 100-nak véve országrészenként a megyei termésbecslők becslései a következők:

Dunántúl	Alföld	Észak	Magyarország összesen
101	96	112	100

Rendszerünk harmadik sajátossága a többirányú megfigyelés, illetve ellenőrzés volt. A községi tanácsok VB elnökeinek jelentéseit a statisztikusok határjárás keretében helyszínen ellenőrizték és észleleteik alapján javították. A járási termésbecslők (statisztikusok) jelentéseit a megyei termésbecslők hasonló módon helyesbítették. A végleges becsléseknél a járási termésbecslők mellé bevontuk az Állami Mezőgazdasági Gépállomások mezőgazdászait, mint olyan szakembereket, kiknek alapos helyi ismereteik vannak. A megyei termésbecslők munkáját központi instruktorok ellenőrizték, kik saját, önálló becsléseikkel is segítettek az egyes jelentések végeredményeit kialakítani. A gabonaneműek végleges becsléséhez a központi instruktorok külső szakembereket is bevontak. A véglegesen megállapított átlagoknak a lábónálló termésnek az átlagos veszteségek leszámítása után megmaradó részét számítottuk.

A többirányú ellenőrzés lehetővé tette, hogy menetközben oktasunk, neveljünk és többszöri ellenőrzéssel kiküszöböljük a hibákat.

Első gabonbecslési tapasztalataink igen sok kezdeti hibára világítottak rá, amit a következő gazdasági évben már ki tudunk küszöbölni. Mezőgazdaságunk szocialista fejlődésével párhuzamosan fejlesztjük termésbecslési módszereinket, hogy minél könnyebben és gyorsabban tudjunk rátérni a Szovjetunió által gyakorolt módszerekre, melyek a termés megállapításának a legjobb és legmegbízhatóbb módszerei.